

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának
joggyakorlata a gyűlölet-bűncselekmények
kapcsán folytatott büntetőeljárások
tárgyában

GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK
ELLENI MUNKACSOPORT

Szerzők:

dr. Ivány Borbála

dr. Jovánovics Eszter

Dr. Kirs Eszter

Gyűlölet-bűncselelmények Elleni Munkacsoport, 2016

Összefoglaló

Az 1950-ben elfogadott Emberi Jogok Európai Egyezménye (EJEE) és kiegészítő jegyzőkönyvei rendelkezései érvényesítését hivatott felügyelni az 1957-ben felállított Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB). Magyarország 1992-ben csatlakozott az Egyezményhez, és az 1993. évi XXXI. törvénnyel hirdette ki. A gyűlölet-bűncselekmények büntetőjogi üldözése tekintetében az EJEE az élethez való jogot védő, 2., a kínzás tilalmát kimondó, 3. és a magán- és családi élet tiszteletben tartását előíró 8. cikkei és ezekkel összefüggésben a 14. cikke lehet irányadó.

Az EJEB jelen összefoglalóban ismertetett **releváns ítéletei** (vörössel szedve a magyar ügyek) az alábbiak:

- Angelova és Iliev kontra Bulgária (55523/00), 2007. okt. 26.
- **Balázs kontra Magyarország** (15529/12), 2015. okt. 20.
- Begheluri és mások kontra Grúzia (28490/02), 2015. jan. 7.
- Đorđević kontra Horvátország (41526/10), 2012. okt. 24.
- Fedorchenko és Lozenko kontra Ukrajna (387/03) 2012. szept. 20.
- Identoba és mások kontra Grúzia (73235/12), 2015. máj. 12.
- **Király és Dömötör kontra Magyarország** (10851/13), 2017. jan. 17.
- Milanović kontra Szerbia (44614/07), 2010. dec. 10.
- Nachova kontra Bulgária (43577/98, 43579/98), 2005. júl. 6.
- **R.B. kontra Magyarország** (64602/12), 2016. ápr. 12.
- Šečić kontra Horvátország (40116/02), 2007. aug. 31.
- Stoica kontra Románia (42722/02), 2008. márc. 4.

Áldozati csoportok az EJEB által tárgyalt gyűlölet-bűncselekmény ügyekben:

- etnikai csoport: roma közösség
- vallási csoport: Jehova tanúi, Hare Krisna közösség
- szexuális irányultság, nemi identitás: LMBTQI közösség
- sérülésből adódó, születéstől fennálló adottságok: mentális vagy testi fogyatékkal élők

Az EJEE hivatkozott cikkei kapcsán az EJEB fenti ítéletei által kirajzolt **sztxenderdek** gyűlölet-bűncselekményekkel kapcsolatos eljárásokban a következők:

- hatékony és gyors nyomozásra, hatósági gondosságra vonatkozó kötelezettség,
- a bizonyítékok pártatlan értékelésének kötelezettsége,
- az előítéletes indíték feltárására vonatkozó kötelezettség,
- az előítéletes indíték feltárására vonatkozó kötelezettség gyűlölet-bűncselekményről szóló *sui generis* tényállás hiányában is,
- a egyes motiváció nem zárja ki az előítéletes indíték feltárására vonatkozó kötelezettséget.

Sztenderdek¹

Az EJEB szerint a gyűlölet-bűncselekmények **súlyosan sértik az emberi méltóságot**. Értelmezése szerint azokban az esetekben, amikor előítéletességet lehet feltételezni a bűncselekmény hátterében, nagy jelentőséggel bír, hogy ezeknek a cselekményeknek a **nyomozását különös szigorral és gondossággal** végezzék a hatóságok. A hatékony nyomozás nemcsak a megtorlást szolgálja, hanem azt a célt is, hogy megerősítésék, hogy **a társadalom elítéli** az előítélet alapú bűncselekményeket, és hogy a különbözőség nem veszélyforrást jelent, hanem gazdagítja az adott társadalmat. Elősegíti azt is, hogy a **kisebbségi csoportok hatóságokba vetett bizalmát helyreállítsák**, hogy utóbbiak képesek megvédeni a csoport tagjait az előítélet vezérelte erőszakos tettekkel szemben.

Az EJEB ítéleteiben kiemeli: az előítéletes indítékból elkövetett erőszakos bűncselekményeket nem lehet egy kategóriában kezelni azokkal az esetekkel, ahol az elkövetőnek nem volt előítéletes motivációja. E bűncselekmények különleges természetének, nevezetesen hogy **rendkívül káros hatást fejtenek ki az alapvető jogok tiszteletére, tükröződnie kell a felelősségre vonásban**.

1. Hatékony és gyors nyomozásra, hatósági gondosságra vonatkozó kötelezettség

Az EJEB gyakorlatában elsőként olyan erőszakos gyűlölet-bűncselekmény jelent meg, amely elkövetői rendőrök, vagyis az állam képviselőjében eljáró, közhatalmat gyakorló személyek voltak (Id. Nachova kontra Bulgária ügy). Ugyanakkor az EJEB gyakorlata értelmében a közvetlen állami felelősség hiánya a támadás kapcsán, vagyis, ha az elkövető nem valamely állami szerv nevében eljáró személy, pl. rendőr, hanem magánszemély, sem zárja ki az EJEB élethez való jogról szóló 2. és a kínzás, embertelen bánásmód tilalmáról szóló 3. cikk alkalmazhatóságát. A területi fennhatóság alatt élők életének és testi épségének védelmére vonatkozó állami kötelezettség magában foglalja az állami szervek által elkövetett bántalmazás megelőzésének kötelezettségén kívül azt is, hogy a jogalkotó olyan **jogszabályi környezetet** teremtsen, és a nyomozó hatóságok, valamint az **igazságszolgáltatás olyan hatékony gyakorlatot** folytasson, amely visszaszorítja az erőszakos bűncselekményeket. Ez tevési és nem eredménykötelezettség, azaz egy ügy esetén az állami hatóságok kötelesek minden ésszerűen elvárható intézkedést megtenni, amely a hatékony nyomozáshoz szükséges, hogy megállapítsák a halál vagy sérülések okát, és azonosítsák az elkövetőket a büntetőjogi felelősségre vonás céljával (a 2. és 3. cikk eljárásjogi vetülete).

Ahogy azt az EJEB hangsúlyozta a Nachova-ügyben is, a nyomozati szerveknek törekedniük kell arra, hogy **biztosítsák és összegyűjtsék az eset összes bizonyítékát**: fel kell venniük az összes tanú vallomását, orvosszakértői véleményt kell készíttetni, és halál esetén lehetőség szerint boncolást kell végeztetni, annak érdekében, hogy átfogó és megbízható jelentést készíthessenek az erőszakos támadásról, és fényt derítsenek az elkövetés okaira. A nyomozó hatóságok és bíróságok továbbá kötelesek **ésszerű időn belül eljárni**. Az EJEB az eljárás indokolatlan késedelmének megállapítása során az ügy kapcsán tanúsított hatósági munka minden részletét értékeli, figyelembe veszi azt is, hogy jelentős nehézségek adódhatnak, amelyek akadályozzák az eljárás lefolytatását.

¹ Az EJEB által tárgyalt gyűlölet-bűncselekmény ügyek rövid összefoglalója a dokumentum végén szereplő mellékletben található.

A Magyarország elleni Király és Dömötör ügyben - a panaszosokat sértő cigányellenes tüntetéssel kapcsolatban - az EJEB kimondta, hogy a hatóságoknak az eset valamennyi körülményét figyelembe kellett volna venniük, nem szűkíthették volna le nyomozásuk fókuszát kizárólagosan a fizikai erőszakot jelentő cselekményekre (a kődobálásra), hanem a verbális inzultusokra (gyalázkodás, gyűlöletbeszéd) is figyelemmel kellett volna lenniük, valamint különösen a panasz időszakában fennálló társadalmi kontextusra, amelyben a sértett roma közösség tömeges, szervezett megfélemlítés alanya volt. Ennek hiányában azonban a nyomozás, amely ráadásul több mint három évig tartott nem volt alkalmas a tények feltárására, így jogsértő volt. Az állami hatóságok gondosságának hiánya vezetett Bulgária elmarasztalásához az Angelova és Iliev ügyben, többek között abból adódóan, hogy bár az erőszakos bűncselekményt követően a hatóságok azonnal elkezdték a nyomozati munkát, a büntetőeljárás előzetes szakasza indokolatlanul húzódott 11 évig. A késelem következtében beállt az elévülési idő, a vádlottak többsége esetében megszüntették a büntetőeljárást. A Šečić kontra Horvátország ügyben hozott EJEB-döntés indoklásában jelentős tényezőként jelent meg, hogy a rendőrség több mint hét évig húzta a nyomozást, csak az áldozat ügyvédje által felsorakoztatott tanúkat hallgatta ki, és nem tett komoly erőfeszítést az elkövetők azonosítása és felelősségre vonása érdekében. Az EJEB különösen súlyosnak értékelte a hatóságok hanyagságát tekintettel arra, hogy rasszista indítékú üggyről volt szó. A Begheluri és mások kontra Grúzia ügyben esetenként egyáltalán nem volt nyomozás, más esetekben pedig súlyos késelem aknáztta alá az eljárást, alapvető nyomozati intézkedések maradtak el, elmulasztották kihallgatni az áldozatokat és a feltételezett elkövetőket, nem rendelték el a fizikai bántalmazást szenvedők orvosi vizsgálatát. A tényleges hatósági intézkedések nélkül zajló, indokolatlan időmúlás erőteljes indikátora a hatósági gondatlanságnak. Az EJEB megállapította az ügyben, hogy a nyomozás megkezdése önmagában nem elegendő az EJEE 3. cikke által elrendelt, eljárási jellegű állami kötelezettségek teljesítésére, ha azt nem követik gyors és hatékony nyomozati cselekmények.²

2. A bizonyítékok pártatlan értékelésének kötelezettsége

A hatóságok munkáját nem befolyásolhatja az áldozattal, illetve az áldozati csoporttal szemben érzett esetleges előítélet, a nyomozást, a bizonyítékok értékelését **előítéletektől mentesen, pártatlanul** kell elvégezni. Ellenkező esetben megállapítható az egyezmény sértés (a 14. cikk, a hátrányos megkülönböztetés tilalmának megsértése).

A Stoica kontra Románia ügyben rendőrök és közterület-felügyelők által a helybéli romák ellen elkövetett fizikai és verbális bántalmazást vizsgált az EJEB. Figyelembe vette azt, hogy a roma származású helyi lakosok vallomását nem vették fel a nyomozás során, ez pedig kétséget ébresztett a rendőrség pártatlan eljárása felől. Azt is terhelő körülményként értékelte az EJEB a hatósági munkára nézve, hogy a katonai ügyész figyelmen kívül hagyta a helyi lakosok jegyzőkönyvbe került állításait, melyek a rasszista indítékra utaltak, mondván, hogy azok elfogultság miatt nem hitelesek, miközben a rendőrök kijelentéseit beépítette az indoklásába és következtetéseibe. Hasonlóképpen az állami felelősséget előidéző körülményként kezelte az EJEB a Milanović kontra Szerbia ügyben, ahol az

² Begheluri és mások kontra Grúzia (28490/02), 2015. jan. 7. 174-179.

EJEB arra a megállapításra jutott, hogy a rendőrség nem vette komolyan az áldozat ügyét. Itt a nyomozást végző rendőrök pejoratív megjegyzéseket tettek az áldozat vallási hovatartozására és „furcsa külsejére”, ami azt sugallja, hogy a nyomozás csak formális lépéseket takart, és nem folytattak alapos és valódi vizsgálatot az erőszakos támadások mögötti, vallási alapú előítéletes motivációra nézve.

3. Az előítéletes indíték feltárására vonatkozó kötelezettség

Amennyiben felmerül a gyanú, hogy az erőszakos támadás háttérében rasszizmuson, idegengyűlöleten, homofóbián vagy vallási hovatartozáson alapuló előítélet húzódott, a nyomozóhatóságok kötelesek minden szükséges intézkedést megtenni annak érdekében, hogy **hatékony nyomozást folytassanak az előítéletes indíték tárgyában**. Az előítéletes indíték feltárásának hiánya a sértett egyenlő bánásmóddhoz való jogának sérelméhez is vezethet, így más alapjogsérelemmel (2., 3., 8. cikk) összefüggésben előidézheti a 14. cikk sérelmét is.

Ugyanakkor az EJEB számára is nyilvánvaló, hogy az előítéletes indíték feltárása különös kihívások elé állíthatja a nyomozó hatóságokat. Ennek megfelelően állapította meg, hogy az előítélet feltárására vonatkozó kötelezettség **nem abszolút természetű**. Csak úgy, mint az általános, hatékony nyomozásra vonatkozó kötelezettség esetén, az érintett hatóságoknak foganatosítaniuk kell minden szükséges és ésszerűen elvárható intézkedést, hogy fényt derítsenek az előítéletre utaló körülményekre, össze kell gyűjteniük, és biztosítaniuk kell minden elérhető bizonyítékot, és munkájuk eredményeit hiánytalan indokolással ellátott döntésben kell rögzíteniük. Ha a strasbourgi sztenderdeknek kíván megfelelni egy tagállami hatóság, nem hagyhat figyelmen kívül semmilyen tény vagy körülményt, amely az előítéletes motivációra utal.

Az Angelova és Iliev kontra Bulgária ügyben a hatóságok elmulasztották feltárni a halált okozó támadás rasszista háttérét annak ellenére, hogy az elkövetők egyike a gyanúsított kihallgatás során elismerte, hogy minden külföldit és romát utálnak. A Šečić kontra Horvátország ügy elkövetői vélhetően egy 'skinhead' csoport tagjai voltak, amely, amint azt a horvát kormány is elismerte, természetesen szélsőséges és rasszista ideológia mentén szerveződik. Ebből adódóan az EJEB következtetése szerint a hatóságoknak gondos körütekintéssel kellett volna nyomozást folytatni a roma származású férfi elleni támadás mögötti rasszista indíték feltárása érdekében. A Nachova és mások kontra Bulgária ügyben tárgyalt, két roma származású férfi halálát okozó rendőri intézkedés során az egyik szemtanú állítása szerint az eljáró rendőrparancsnok rasszista szidalmakat kiabált („Ti átkozott cigányok!”), de a bolgár hatóságok nem kérdezték meg a többi tanút ennek valóságát alátámasztandó vagy megdöntendő, illetve ezzel fényt derítendő a rendvédelmi szerv által elkövetett esetlegesen előítéletes cselekményre. Az EJEB Nagykamarája arra a következtetésre jutott az államot elmarasztaló ítéletében, hogy a fenti kiáltás körülményeit tisztázni kellett volna. Az R.B. kontra Magyarország ügyben, mely a 2011. évi gyöngyöspatai eseményekkel kapcsolatos, az EJEB elmarasztalta Magyarországot többek közt azért, mert a magyar hatóságok nem vizsgálták a cselekmény háttérében húzódó nyilvánvalóan rasszista indítékot annak ellenére, hogy a nyomozás során erre utaló igen erőteljes indikátorok jutottak a tudomására. Ilyen körülmény volt az a nyilvánvaló tény, hogy a roma lakosságot megfélemlítő, „járőrözésnek” titulált tevékenységet szélsőséges, rasszista

nézeteket valló csoportok tagjai folytatták. A Begheluri és mások kontra Grúzia ügy 99 kérelmezője - akik kivétel nélkül mind a Jehova tanúi vallási közösséghez tartoztak, és annak vallási rendezvényén váltak erőszakos támadás áldozatává - kifejezetten szóvá tette a hazai eljárásban tett panaszában, hogy a vallási hovatartozásuk miatt érte őket támadás. Ennek ellenére egyik kérelmező esetében sem tettek semmilyen erőfeszítést a hatóságok, hogy feltárják az előítéletes indítékot, holott a támadók előítéletes indítékára nézve alapos gyanúra adott okot az országban elterjedt előítélet és abból eredő támadások atmoszférája is. Az Identoba és mások kontra Grúzia ügy kérelmezőit egy a homofóbia elleni világnap alkalmából tartott békés demonstráción támadták meg. A nyomozóhatóság azonban nem összességében, hanem a kontextusból kiemelve vizsgálta az eseményeket, a nyomozást a sérülésekre szűkítették. Az EJOB megállapította, hogy a grúz hatóságok (a hazai jog szerint is) kötelesek lettek volna hatékony nyomozást folytatni az előítéletes indíték tényállási eleme tekintetében, minden szükséges intézkedést meg kellett volna tenniük annak érdekében, hogy feltárják az erőszakos támadások mögött húzódó homofób indítékot. Király és Dömötör Magyarország elleni ügyében az EJOB kifogásolta, hogy a cigányellenes tüntetésen a szónokok beszédei értékelésekor a hatóságok - saját esetjogukkal és a jogszabállyal szemben - tulajdonképpen figyelmen kívül hagyták, hogy azok gyűlöletre vagy annak legitímálására vonatkozó felhívást jelentettek.

4. Az előítéletes indíték feltárására vonatkozó kötelezettség, gyűlölet-bűncselekményről szóló *sui generis* tényállás hiányában is

Az EJOB megállapítása szerint az a tény, hogy egy állam büntetőjogában nem található speciális szabály a gyűlölet-bűncselekményekre nézve, nem szerepel önálló (a magyar Btk. 216. §-ában szereplő, közösség tagja elleni erőszakhoz hasonló) tényállásként az ország büntető kódexében, nem zárja ki a rasszista és egyéb előítéletes motívum feltárásának kötelezettségét. A speciális **jogszabályi rendelkezés hiánya nem mentesíti** az állami hatóságokat a gyűlölet-bűncselekmények háttérében húzódó elkövetői előítéletek feltárásának kötelezettsége alól. Az előítéletes motívumot ezekben az esetekben is fel kell tární, és bizonyítotttság esetén a büntetéskiszabás során **súlyosbító körülményként** kell megjelenínie. Az Angelova és Iliev kontra Bulgária ügyben nem állt a jogalkalmazók rendelkezésére *sui generis* bűncselekményi tényállás, mely alapján kifejezetten gyűlölet-bűncselekményként minősíthették volna a roma származású áldozat ellen elkövetett, halált eredményező erőszakos támadást. Ennek ellenére az EJOB számon kérte a rasszista indíték feltárásának kötelezettségét, és az annak megfelelő felelősségre vonást a bolgár hatóságokon.

5. A vegyes motiváció nem zárja ki az előítéletes indíték feltárására vonatkozó kötelezettséget

Az EJOB értelmezése szerint nemcsak azt a bűncselekményt kell gyűlölet-bűncselekményként minősíteni, amely kizárólag az áldozat alapvető személyiségjegyein alapuló előítéletből fakad, az elkövetők tettei mögött több motívum is lehet. A Balázs kontra Magyarország ügyben különböző nemzetközi szervezetek által kiadott szakmai anyagokra és jelentésekre alapozva hívta fel a figyelmet az EJOB a gyűlölet-bűncselekmények mögötti előítéletes indítékra utaló jelek (előítélet-indikátorok)

feltárásának kötelezettségére és a vegyes motiváció kérdésére. Az EJOB az EBESZ Emberi Jogok és Demokratikus Intézmények Irodájának „Preventing and responding to hate crimes” c. 2009. évi iránymutatására³ támaszkodott, amikor sorra vette az előítéletre utaló tényezőket, mint például az áldozatok és tanúk észlelése, a támadó magatartása, az elkövetés kapcsán rögzített verbális megnyilvánulásai, az áldozat és elkövető tulajdonságai, megjelenése, öltözéke, valamint a korábbi előítéletességből fakadó támadások, amelyek az adott áldozati közösséget érintették, illetve az adott helyszínen történtek. Az előítélet-indikátorok nyomozó hatóságok általi felismerése és akkurátus rögzítése döntő jelentőséggel bír a gyűlölet-bűncselekmények ügyében zajló hatékony nyomozás EJEE-vel összhangban lévő megvalósítása szempontjából. Abból, hogy a bűncselekmény elkövetésének hátterében az előítéletességen kívül többféle indíték is lehet, nem következik, hogy az adott támadás nem minősíthető gyűlölet-bűncselekményként. Az előítéletes motiváció feltárásának kötelezettségét egyetlen előítéletre utaló körülmény előhívja függetlenül az egyéb lehetséges indítéktől.

³ Elérhető itt: <http://www.osce.org/odihr/39821?download=true>

Melléklet: A gyűlölet-bűncselekmény ügyek rövid összefoglalója

ANGELOVA ÉS ILIEV KONTRA BULGÁRIA (55523/00), 2007. okt. 26.

A hatékony nyomozásra vonatkozó kötelezettséget vizsgálta az EJEB az Angelova és Iliev kontra Bulgária ügyben. A roma származású áldozatot hét elkövető súlyosan bántalmazta, majd szűrőeszközt használva megölte. Az elkövetők egyike a gyanúsított kihallgatás során elismerte, hogy minden külföldit és romát utálnak. A rasszista indítékra utaló jelek ellenére a hatóságok elmulasztották feltárni kellő körültekintéssel az előítéletes motívumot. Az elkövetőkkel szemben hulliganizmusból eredő emberölés miatt emeltek vádat. Bár az előzetes nyomozati munkát azonnal elkezdték az esetet követően, a büntetőeljárás előzetes szakasza indokolatlan késedelemmel 11 évig tartott. A késedelem következtében beállt az elévülési idő, a vádlottak többsége esetében megszüntették a büntetőeljárást. Ennek eredményeként, bár a hatóságok szinte közvetlenül a cselekményt követően azonosították az elkövetők többségét, és nagyfokú bizonyossággal a késelésért felelős személyt is, egyik elkövetőt sem állíthatták bíróság elé.

Az EJEB megállapította, hogy a bolgár hatóságok elmulasztottak eleget tenni az EJE 2. cikkéből eredő kötelezettségüknek, mert nem végeztek hatékony és gyors nyomozást az áldozat halála kapcsán azzal a gondossággal, amely különösen elvárható egy rasszista indokból elkövetett bűncselekmény esetében.⁴ A hatóságok ezzel biztosíthaták volna a kisebbségi csoportot arról, hogy képesek megvédeni őket a rasszista erőszakkal szemben.

BALÁZS KONTRA MAGYARORSZÁG (15529/12), 2015. okt. 20.

A Balázs kontra Magyarország ügy kérelmezője, a húszéves Balázs János Krisztián - akit a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda képviselt a hazai és a strasbourgi eljárásban is - 2011. január 21-én hajnali 4 órakor lépett ki barátnőjével egy szegedi szórakozóhelyről. Három fiatal, ismeretlen férfi odalépett hozzájuk, sértegetni kezdte őket, kifejezetten kitérve a kérelmező látható roma származására („piszkos cigány”), és cigarettával és aprópénzzel dobálták meg. Egy negyedik férfi, D. E., a büntetés-végrehajtásban dolgozó törzsőrmester ekkor lépett oda a csoporthoz, és a kérelmező kérdésére, hogy mit szól a három támadó által használt durva nyelvezethez, azt kérdezte tőlük: „ezzel a rohadt kis cigánnyal nem bírtok?”. Ezt követően megtámadta a kérelmezőt, és verekedni kezdett. A verekedés folytatásának és súlyosabb sérüléseknek a kérelmező három barátjának közbelépése vette elejét. A rendőrséget értesítették, és a járőrök a helyi rendőrségre kísérték a kérelmezőt barátnőjével és a fizikai erőszakot alkalmazó elkövetővel.

Mind a kérelmezőn, mind barátnőjén látható sérülések voltak. Ennek ellenére csak a kérelmező barátnőjét vizsgálta meg orvos, kimutatva, hogy a halántékán horzsolások vannak, és jobb szeme körül vérömleny képződött. Másnap a kérelmező saját háziorvosához ment el, hogy látteleletet vetessen, az orvos megállapította, hogy mellkasán, hátán, nyakán és arcán zúzódások vannak.

⁴ Angelova és Iliev kontra Bulgária (55523/00), 2007. okt. 26. 99-105.

Az esetet követő napon D.E. a következőképp dicsekedett egy közösségi oldalon: „cigány fejét rúgtam a földön”. Ezen kívül posztolt egy filmből vett részletet, ahol kifejezetten rasszista szavakkal nyilatkoznak a szereplők, és azt a megjegyzést fűzte a videóhoz, hogy „másfajta szemetek is élnek közöttünk”.

2011. február 1-jén a kérelmező feljelentést tett a Szegedi Városi Ügyészségen D. E. ellen. Az ügyészség nyomozást indított közösség tagja elleni erőszak gyanúja miatt. Március 17-én az ügyészség kihallgatta a járőröket és a kérelmező barátnőjét. A kérelmező barátnője megerősítette a fiú beszámolóját. Mivel a rendőrök az incidens után érkeztek a helyszínre, ők új információval nem tudtak szolgálni. A sértetten segítő három barátját nem hallgatták meg, sőt személyazonosságukat sem állapították meg.

Ezzel párhuzamosan az ügyészség hivatalból eljárást indított garázdaság bűncselekménye miatt. A július 5-i kihallgatáson D. E. gyanúsítottként volt jelen, és azt állította, hogy a kérelmező provokálta őt. Elismerte ugyan, hogy ellökte a kérelmezőt, de állítása szerint önvédelemből, tagadta, hogy előzőleg bántalmazta vagy sértegette őt, állította, hogy semmi sem hangzott el a sértett roma származásával kapcsolatban. Azt állította, hogy a közösségi médiában megjelenő posztjait különösebb célzat nélkül tette közzé, valamint, hogy ha ő rugdosta volna a sértett fejét, akkor komolyabb sérüléseket szenvedett volna.

2011. július 20-án az ügyészség megszüntette a közösség tagja elleni erőszak miatt indult nyomozást azzal az indokkal, hogy nem lehet megállapítani a rasszista indítékot, a verekedés kezdeményezőjének személyét, valamint hogy a sértegetés és a verekedés között fennállt-e ok-okozati összefüggés.

A kérelmező panaszt nyújtott be a határozattal szemben július 26-án. Augusztus 8-án a számára jogi képviselőt nyújtó Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda is kérte, hogy D. E.-t gyanúsítottként vagy legalább tanúként hallgassák ki, és legyen szembesítés. Ezt az ügyészség megtagadta arra hivatkozva, hogy a másik, a garázdaság gyanúja alapján folytatott eljárásban már kihallgatták. A Csongrád Megyei Regionális Ügyészség helybenhagyta az elsőfokú döntést. A vádhatóság arra hivatkozott, hogy bár „valószínű”, hogy D. E. magatartásában rasszista indíték is szerepet játszott, nem lehet azt minden kétséget kizáró bizonyossággal alátámasztani, ezért büntetőjogi felelősséget nem alapozhat meg.

2012. május 11-én a Szegedi Járásbíróság elítélte D. E.-t garázdaság büntettéért, és egy év próbára bocsátotta.

Az EJEB 2015. évi ítélete 2016. március 14-én emelkedett jogerőre, miután az EJEB elutasította a kormánynak az ügy Nagykamara elé utalására irányuló kérelmét. Abban a kérdésben, hogy hatékony nyomozást folytattak-e a hatóságok a támadás mögött húzódó indíték felderítése érdekében, az EJEB a következő szempontokat vette figyelembe: a nyomozóhatóságok elindították a rasszista motiváció feltárására elméletileg alkalmas eljárást, a nyomozást a közösség tagja elleni erőszak (régii Btk., 174/B. §) tárgyában. Abból, hogy a nyomozás végén nem jutottak a gyűlölet-bűncselekményért való felelősség megállapítására, nem következik, hogy ne jártak volna el hatékonyan. A hatékony nyomozásra vonatkozó felelősség nem hord magában eredménykötelezettséget, csak a minden szükséges intézkedés végrehajtásának kötelezettségét jelenti. Mind a sértett, mind annak barátnő-

je azt állította, hogy D. E. rasszista megjegyzéseket tett a támadást megelőzően. A Nachova kontra Bulgária ügyben alkotott sztenderdek megfelelően, egyetlen előítéletre utaló körülmény fennállása kötelezettséget keletkeztet arra, hogy a nyomozati hatóságok megtegyenek minden szükséges intézkedést az esetleges rasszista motívum feltárása érdekében. Az EJEB értékelése szerint ez esetben több ilyen elem is megállapítható lett volna. Például megkérdezték D. E.-t az esetleges előítéletes nézeteiről a garázdaság tárgyában zajló eljárásban, és az ott rögzített vallomását elhelyezték a közösség tagja elleni erőszak tárgyában zajló büntetőügy aktájában. Figyelembe vették a sértett és barátja nyilatkozatát az elkövető rasszista megjegyzéseiről, és kihallgatták a helyszínről utóbb kiérkező két rendőrt is. A szembesítésre vonatkozó kérelmezői indítványt viszont a korábban már ismertetett okokra hivatkozva elutasította az ügyészség. Ezért tekinthető visszásnak az, hogy annak ellenére, hogy elfogadták az elkövetés körülményei tekintetében a kérelmező és barátja verzióját, ideértve a rasszista kijelentések elhangzását is, valamint megvizsgálták D. E. közösségi oldalon publikált rasszista megnyilvánulásait, az ügyészség nem látta bizonyítottnak, vagy legalábbis potenciálisan relevánsnak az összefüggést a támadás és az áldozatok roma származása között. Az elkövetőt vezérelhette más indíték is a nyomozóhatóságok következtetése szerint. Az EJEB hangsúlyozta, hogy nemcsak azt a bűncselekményt lehet gyűlölet-bűncselekményként minősíteni, amely kizárólag az áldozat alapvető személyiségjegyein alapuló előítéletből fakad, hanem az elkövetők tettei mögött lehet több motívum is.

A körülmények nyilvánvalóan ésszerűtlen megítéléséből adódott az, hogy a nyomozóhatóságok ragaszkodtak a kizárólagos rasszista motívum megállapíthatóságának feltételéhez, valamint az, hogy elmulasztották összekötni az elkövetőnek a közösségi médiában elhelyezett posztjait a támadással, és így nem azonosították a rasszista motívumot olyan erőteljes gyűlöletindikátorok ellenére, mint a közösségi oldalon posztolt rasszista üzenetek („cigány fejet rúgtam a földön”, valamint a filmrészlethez fűzött megjegyzése, miszerint „másfajta szemetek is élnek közöttünk”). Ennek elmulasztása megvalósította az EJEE 14. cikk sérelmét a 3. cikkel összefüggésben.⁵

BEGHELURI ÉS MÁSONK KONTRA GRÚZIA (28490/02), 2015. jan. 7.

A Begheluri és mások kontra Grúzia ügy 99 kérelmezője grúziai állampolgár volt, és egyikük kivételével mind Jehova tanúi. A kérelem két eseményt érintett: (1) egy 2000 augusztusában Tbilisiben tartott bírósági tárgyalást, melyen két Jehova tanúja közismert ügyét tárgyalták, valamint (2) egy 2000 szeptemberére szervezett, 700 Jehova tanú részvételével zajló találkozót. (1) Az első esetben ortodox hívők nagy csoportja lépett a tárgyalóterembe, és nagyméretű fakesztekkel támadtak meg néhányat a kérelmezők közül, újságírókkal és más jelenlévőkkel együtt. Hiába tudták a hatóságok, hogy érzékeny a tárgyalt ügy, és erőszakos konfrontációra kerülhet sor, nem hozták meg a megfelelő biztonsági intézkedéseket, és a tárgyaláson jelen lévő bíró és biztonsági személyzet sem avatkozott be, hogy megállítsa a támadókat. (2) A másik esetben a Belügyminisztérium Regionális Hivatalán született egy anyag (melynek létét a kormány nem vitatta), amely tervet tartalmazott arra, hogy megakadályozzák a 2000. szeptemberi találkozót. A találkozót később valóban megzavarta a rendőrség, és egyes rendőrök néhány helyi lakossal közösen tetteleg és szóban bántalmazták a résztvevőket. Az incidensek kapcsán mintegy 160 panasz érkezett a grúziai hatóságokhoz, de egyik esetben sem folytattak le hatékony nyomozást. Az esetek többségében egyáltalán nem volt

⁵ Balázs kontra Magyarország (15529/12), 2015. okt. 20. 47-76.

nyomozás, más esetekben súlyos késelelem aknázza alá az eljárást, nem tették meg az alapvető nyomozati lépéseket, elmulasztották kihallgatni az áldozatokat és a feltételezett elkövetőket, vagy nem rendelték el a fizikai bántalmazást elszenvedettek orvosi vizsgálatát. Minden kérelmező kifejezetten szóvá tette a panaszában, hogy a vallási hovatartozásuk miatt érte őket támadás. Ennek ellenére, egyik kérelmező esetében sem tettek semmilyen erőfeszítést a hatóságok, hogy feltárják az előítéletes indítékot.

Az EJEB arra a megállapításra jutott, hogy a grúz hatóságok elmulasztották megtenni a szükséges intézkedéseket a vallási indítékon alapuló erőszak megelőzésére, és nem tettek eleget a hatékony nyomozásra vonatkozó kötelezettségüknek, holott a támadók előítéletes indítékára nézve alapos gyanúra adott okot az országban elterjedt előítélet és abból eredő támadások atmoszférája. Az EJEB mindezek alapján megállapította a 14. cikk sérelmét együtt olvasva a 3. cikkel, hangsúlyozva, hogy a nyomozás megkezdése önmagában nem elegendő az EJE 3. cikke által elrendelt, eljárási jellegű állami kötelezettségek teljesítésére.⁶ Ezen túl rögzítette az EJEB, hogy az állami hivatalnokok közvetlen részvétele az erőszakos incidensekben és a hatékony nyomozás elmulasztása a büntetlenség kultúráját szülte, és az áldozati csoport elleni további támadásokra bátorított.⁷

DORĐEVIĆ KONTRA HORVÁTORSZÁG (41526/10), 2012. okt. 24.

A Đorđević kontra Horvátország ügyben egy súlyos fogyatékkal élő fiú vált előítélet motiválta bűncselekmények áldozatává. A fiú egy zágrábi, földszinti lakásban lakott édesanyjával egy általános iskola közelében. 2008 és 2011 között folyamatos zaklatásnak voltak kitéve az iskola tanulói által. Az incidensek eszkalálódtak, obszcén szidalmazást kellett elszenvedniük, a fiút rendszeresen leköpték az utcán, levizelték a lakásuk bejáratát, kövekkel dobálták az ablakaikat, a fiú kezeit megégették cigarettával. A támadások negatív pszichés hatást gyakoroltak a fiúra, visszahúzódóvá vált, és három napig nem beszélt senkivel, csak harapdálta az ajkait és ökleit, pikkelysömör jelent meg a bőrén. Az édesanyja jelentette az incidenseket a hatóságok, köztük a rendőrség, a szociális segítő szolgálat, az ombudsman, valamint az iskola felé, azonban hatósági passzivitással találkozott. A hatóságok semmit nem tettek a probléma súlyosságának feltérképezése és a további támadások megelőzése érdekében.

Az EJEB megállapította, hogy a súlyos fogyatékossgal élő fiatalember védelme érdekében elvárható intézkedések elmulasztásával a horvát állam megsértette a 3. cikket.⁸ Nem foglalkozott a 14. cikk sérelmének kérdésével, minthogy a kérelmező elmulasztotta igénybe venni a hazai jogorvoslati lehetőségeket a hátrányos megkülönböztetés vonatkozásában, így az ezt érintő panasz nem volt befogadható az EJEB előtt.

FEDORCHENKO ÉS LOZENKO KONTRA UKRAJNA (387/03) 2012. szept. 20.

A Fedorchenko és Lozenko kontra Ukrajna ügy alapjául szolgáló esetben egy ukrainai roma család öt tagja, köztük három gyermek halt meg egy kegyetlen gyújtogatásban. Három férfi, köztük szem-

⁶ Begheluri és mások kontra Grúzia (28490/02), 2015. jan. 7. 174-179.

⁷ Begheluri és mások kontra Grúzia (28490/02), 2015. jan. 7. 99.

⁸ Đorđević kontra Horvátország (41526/10), 2012. okt. 24. 141-150.

tanúk szerint egy magas rangú rendőrtiszt, szándékosan felgyújtották a házat majd rázárva az ajtót az ott tartózkodókra, elmenekültek. Ugyanaznap több, környékbeli, romák által lakott házat is felgyújtottak. A nyomozás számos hiányossága - pl. szemtanúk meghallgatásának elmulasztása - miatt az elkövetőket sosem azonosították és nem tisztázták megnyugtatóan a gyanúba került rendőr szerepét sem.

Az EJOB megállapította, hogy az ukrán hatóságok nem végeztek hatékony nyomozást a több ember halálával végződött súlyos bűncselekmény ügyében, ezzel megsértették az EJE 2. cikkéből (élethez való jog) fakadó, az államra háruló eljárási kötelezettségeket. Azzal pedig, hogy a hatóságok elmulasztották az eset rasszista indítékaira utaló jelek felkutatását, az állam megsértette a 14. cikkből (hátrányos megkülönböztetés tilalma) fakadó kötelezettségeit is.

IDENTOBA ÉS MÁSOK KONTRA GRÚZIA (73235/12), 2015. máj. 12.

Az Identoba és mások kontra Grúzia ügy 13 kérelmezője résztvevői voltak egy békés demonstrációnak, melyet Tbilisziben tartottak 2012 májusában a homofóbia elleni világnap alkalmából. Jelentős számú ellentüntető támadt a demonstráció résztvevőire, erőszakosan léptek fel, fizikai sérüléseket okoztak és homofób kifejezéseket kiabáltak. A kérelmezők közvetlenül az eseményeket követően feljelentést tettek. A nyomozóhatóságok ahelyett, hogy kiterjedt és alapos vizsgálatokat indítottak volna az események összességéről, meggyőző indoklás nélkül leszűkítették a nyomozást, és kizárólag a két kérelmező fizikai sérüléseit vizsgálták. Azonban e két eljárásban sem került sor nyomozati cselekményekre két éven keresztül. A hatósági eljárás eredménye kimerült két ellentüntető szabálysértési bírságolásában. Az EJOB nem találta ezt kielégítő következménynek tekintve a kérelmezőkkel szemben ellentüntetők által alkalmazott erőszakot és túlzott agressziót. Megállapította, hogy a grúz büntetőjogban a szexuális orientáción és nemi identitáson alapuló előítéletes motiváció súlyosbító körülményként szerepel. Ebből adódóan a hatóságok a hazai jog szerint is kötelesek lettek volna hatékony nyomozást folytatni e tényállási elem tekintetében, minden szükséges intézkedést meg kellett volna tenniük annak érdekében, hogy feltárják az erőszakos támadások mögött húzódó homofób indítékot. Az LMBT közösséggel szembeni nyilvánvalóan ellenséges attitűd és a támadók által a támadás során használt egyértelműen homofób kifejezések szükségessé tették volna az előítéletes motiváció alapos vizsgálatát. Az EJOB mindezek alapján arra a következtetésre jutott, hogy a hatóságok nem tettek eleget a hatékony nyomozásra vonatkozó kötelezettségüknek, így megállapította a 14. cikk sérelmét együtt olvasva a 3. cikkel.

KIRÁLY ÉS DÖMÖTÖR KONTRA MAGYARORSZÁG (10851/13), 2017. jan. 17.

A Király- és Dömötör-ügyben, akiket a Magyar Helsinki Bizottság képviselt a hazai és strasbourgi eljárásban is, Ferenczi Gábor a Jobbik országgyűlési képviselője 2012. augusztus 5-re tüntetést jelentett be Devecserre „Élni és élni hagyni” címmel. A tüntetés oka a roma és nem roma helyiek közötti napokkal korábbi összetűzés volt. A rendőrségnek tudomása volt arról, hogy a tüntetők a településen való megjelenése erőszakos cselekményekhez vezethet. A rendőrség hivatalos forrásokból tudta, hogy a Jobbik mellett kilenc, katonai jellegű fellépésükről, romaellenességükről, rasszista megnyilvánulásaiukról ismert szélsőjobboldali szervezet is jelen lesz a demonstráción. Tudták azt is, hogy a szélsőségesek konfliktust kereshetnek a rendőrséggel és a kisebbségi csoporttal. A

szélsőjobboldali szervezetek honlapjai szerint a tüntetés a „cigánybűnözés”, „a magyarokat verő devecseri cigányok” és „az együttélési normákat betartani képtelen romák” ellen irányult. A rendőrség több megelőző intézkedést tett (kiemelten veszélyeztetett területté nyilvánítás, ellenőrző pontok, egyeztetés a roma kisebbségi önkormányzattal, egységek településre vezénylése, stb.). A tüntetésen 4-500 ember vett részt.

Ferenczi Gábor beszédében kijelentette, hogy a tüntetés a magyarok jogos önvédelméért van. Romák által elkövetett bűncselekményekre emlékeztetett és a halálbüntetés visszaállítását követelte. Megfenyegette a roma közösséget, hogy ha a bűncselekmények folytatódnak, a Jobbik visszatér Devecserbe. Kijelentette, hogy a romák nem normálisak. Toroczkai László, a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom vezetője arról beszélt, hogy a cigánybűnözés mindig jelen volt Magyarországon, bárhol, ahol megjelent a csoport, ott pusztítás, rombolás és félelem jelenik meg. Szerinte a cigányok ki akarják irtani a magyarokat, ezért utóbbiak vagy áldozattá válnak, vagy felveszik a harcot. László Attila, a Szebb Jövőért Polgárőr Egyesület elnökének beszéde szerint évente magyarok százait ölik meg cigányok az állam jóváhagyásával. Felhívta a résztvevőket, hogy söpörjék ki a „szemetet” az országból, lázadjanak, és üzzék el az áruló bűnözőket, akik elnyomják a magyarokat. Beszédét azal zárta, hogy a magyarok minden eszköz használatára jogosultak, hogy elérjék céljukat. Tyirityán Zsolt, a Betyársereg vezetője a faji háború és az etnikai alapú ellentét jellemzőiről beszélt. Megemlítette, hogy a „cigány fajta” úgy van kódolva, hogy benne van a bűnözés. Kijelentette, hogy a cigányokat csak erővel lehet kezelni, hogy „Eltapossuk azt a jelenséget, amit ki kell irtani az életterünkből.”

A beszédek követően a tüntetés résztvevői a Vásárhelyi utcán vonultak végig, amely Devecser romák által lakott része. A tüntetők „cigánybűnözés”, „meghaltok, cigányok” és „Felgyújtjuk a házatokat és benne égtek”, „Visszajövünk, ha a rendőrök elmentek” mondatokat valamint trágár jelzavakat skandáltak. Elvéve katonai jellegű egyenruhában, alakzatban, parancsra, tisztelegve masíroztak tüntetők. Néhány tüntető eltakarta az arcát, szétbontotta a kordont, botokkal, korbáccsal volt felszerelve. A menetet vezetők betondarabokat, köveket és műanyag palackokat dobtak a kertekbe, a tömeg biztatása mellett. A romák által lakott településrészen kb. 30 percig tartott a demonstráció, amely alatt mindkét kérelmező a Vásárhelyi utca egy-egy lakóházának kertjében tartózkodott. Király hallotta, hogy a rendőrök a rádión arról beszélnek, hogy a tüntetőknél bot, kő, ostor és vascső van. Egy ismerőst kódolás érte, de a rendőr, akinek szóltak erről, nem tett semmit. Dömötör azt állította, hogy két, a menetet vezető tüntetőnek volt egy listája, amely alapján megmutatták a tömegnek, mely házakban élnek romák.

Mindkét kérelmező panaszt tett a Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányságon rendőri intézkedés elmulasztása miatt, amely sértette életükhöz, testi épségükhöz és emberi méltóságukhoz való jogukat. Panaszukat a megyei rendőr-főkapitányság, majd másodfokú hatóságként az Országos Rendőr-főkapitányság is elutasította. A bírósági felülvizsgálat új eljárásra utasította a rendőrséget. Ez az eljárás ugyanolyan eredménnyel végződött, mint az első. A kérelmezők ismét bírósághoz fordultak. Az elsőfokú közigazgatási bíróság 2014 decemberében illetve 2015 márciusában elutasította a kereseteket. Ezért a kérelmezők felülvizsgálati indítvánnyal éltek a Kúriához, amelyet az 2015. szeptember 23-i illetve 2016. január 6-i ítéletében elutasított.

A kérelmezők, akiket a Magyar Helsinki Bizottság képviselt, feljelentést tettek a tüntetésen elhangzó beszédek és erőszakos cselekmények miatt. A Veszprém Megyei Rendőr-főkapitányság uszítás (Btk. 269. § (b) pont) és közösség tagja elleni erőszak (Btk. 174/B. §) miatt indított nyomozást. Az uszítás

ügyében a rendőrség megállapította, hogy a beszédek tartalma sérelmes volt a roma kisebbségre nézve és azok erkölcsileg elítélendők, de bűncselekménynek nem minősülnek. A beszédek indulatból, ösztönből fakadó, ártó, ellenséges megnyilvánulás kiváltását nem célozták. A határozattal szembeni panaszt az ügyészség elutasította, arra hivatkozással, hogy az uszításnak a kérelmezők nem sértettjei, így nem jogosultak panaszt tenni. Ezzel együtt az ügyészség saját kezdeményezése alapján felülvizsgálta a határozatot. Megállapította, hogy a beszédek a roma közösségre nézve sértő, lealacsonyító kijelentéseket tartalmaztak, akár olyanokat is, amelyek gyűlöletet szítanak, de nem idéztek elő konkrét erőszakot és nem hívták fel a hallgatóságot arra, hogy megtámadják a helyi romákat. A közösség tagja elleni erőszak esetében a rendőrség azt állapította meg, hogy négy személy vett részt az erőszakos cselekményekben, különös tekintettel a kődobálásra. Három feltételezett elkövető nem volt azonosítható. Egy személyt, Katz Tamást jogerősen egy év három hónap három évre felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték.

A jelen ügyben az EJEB korábbi, a 10. cikkre (azaz a véleménynyilvánítási szabadságra) vonatkozó esetjogából indult ki az erőszakot, gyűlöletet szító kijelentéseket értékelve. Az EJEB döntésében fontos tényező, hogy a kijelentések kiélezett politikai, társadalmi környezetben hangzottak-e el, valamint, hogy azok – a közelebbi vagy távolabbi kontextus fényében – közvetlen vagy közvetett felhívást jelenthettek-e erőszakra, gyűlöletre vagy ezek legitimálására. Az EJEB értékeli továbbá a kijelentések jellegét és alkalmasságukat arra, hogy káros következményeket okozzanak. A Bíróság nem egy tényező, hanem e jellemzők összessége alapján értékeli az eseményeket (kontextusspecifikus megközelítés). Az EJEB megállapította, hogy a hazai hatóságoknak különös figyelmet kellett volna fordítaniuk arra a különleges (társadalmi) környezetre és azokra az összefüggésekre, amelyekben a kijelentések elhangoztak. Az EJEB kijelentette, hogy az eseményt olyan időszakban rendezték, amikor a romákat célzó vonulásokon résztvevők száma és azok gyakorisága alapján „tömeges, szervezett megfélemlítésről” beszélhetünk (ld. Vona kontra Magyarország ügyet 69. pont). Ráadásul a nemzeti bíróságok joggyakorlata szerint meghatározott társadalmi körülmények között a rasszista kijelentések hordozhatják az erőszaknak és a mások jogai sérelmének nyilvánvaló és közvetlen veszélyét, azaz a Devecserben elhangzó gyűlöletbeszéd a magyar joggyakorlat alapján is szankcionálható lett volna. A nyomozó hatóságok azonban nem szenteltek figyelmet ezeknek a körülményeknek, amikor arra a döntésre jutottak, hogy a kijelentések gyűlöletkeltők és sértők voltak ugyan, de nem uszítottak erőszakra. Tehát a hazai hatóságok megmagyarázhatatlan módon szűkítették le a nyomozásuk hatókörét.

A közösség tagja elleni erőszak nyomozását illetően az EJEB arra hívta fel a figyelmet, hogy egy büntetőeljárást akkor tekint hatékonynak, ha az elméletileg alkalmas arra, hogy megállapítsa az eset történeti tényállását, a felelősök kilétét, és a megbüntetésükhöz vezessen. Nem eredménykötelemről van szó, hanem gondosságiról. Jelen esetben az eljárás csaknem három évig tartott, a nyomozás fókuszát önkényesen szűkítették a tényleges erőszak eseteire. A hatóságok végül egy cselekményt találtak alkalmasnak a vádemelésre. Ennek elkövetője ellen vádat emeltek és közösség tagja elleni erőszak miatt elítélték. Noha a rendőrségnek elég idő állt rendelkezésére, hogy felkészüljön a demonstrációra, és számos személyt kellett volna kihallgatnia az incidenst követően, csupán öt tüntetőt hallgattak ki. Három feltételezett elkövetőt nem is sikerült azonosítani. Tekintettel arra, hogy a szóban forgó bűncselekmény tényállása alá semmilyen további elemet nem voltak (azaz kizárólag az erőszakos cselekményekre koncentráltak, az uszításra és a fenyegetésekre nem), a rendőrség nem terjeszthette ki a nyomozást további elkövetőkre. E körülmények alapján az EJEB

megállapította: a magyar hatóságok eljárása nem volt alkalmas arra, hogy a tényeket megfelelően feltárja, és megfelelő választ jelentsen a panasz tárgyát képező helyzet valós és összetett voltára. A nyomozás ezen hiányosságainak összhatása, különösen pedig az események kellően komplex rendőri megközelítésének hiánya oda vezetett, hogy egy nyíltan rasszista tüntetés, amelyen elvértve erőszakos esetek is történtek, gyakorlatilag jogi következmények nélkül maradt, a hatóságok nem garantálták a panaszosok pszichés sérelmek elleni védelemhez való jogát. A kérelmezők a gyakorlatban nem részesültek a jog által biztosítandó hatékony védelemben a cigányellenes tüntetéssel szemben, amelynek célja a roma közösség, köztük a kérelmezők megfélemlítése volt katonai felvonulással, szóbeli fenyegetéssel, és a faji elkülönítést szorgalmazó beszédekkel. Az EJOB meggyőződése, hogy a közvélemény ezt az eljárást úgy érzékelhette, mintha az állam jogszerűnek tartaná és/vagy eltűrné az ilyen a cselekményeket. A fenti megfontolások alapján az EJOB úgy ítélte meg, hogy a hazai jogi környezet és jogalkalmazás nem biztosította a kérelmezők magánélethez való jogát. Az alperes állam mérlegelési szabadsága ellenére megállapította, hogy a magyar állam nem felelt meg az Egyezmény 8. cikkéből következő pozitív kötelezettségének, megsértette az Egyezmény 8. cikkét.

MILANOVIĆ KONTRA SZERBIA (44614/07), 2010. dec. 10.

A Milanović kontra Szerbia ügyben az EJOB-hez forduló áldozat a Hare Krisna vallási közösség vezetője volt, akit rendszeresen értek fenyegető és erőszakos támadások. 2000 és 2007 között névtelen telefonhívásokat kapott, melyekben életveszélyesen megfenyegették (egy alkalommal azzal, hogy „elégítik a cigány hit terjesztéséért”), négy alkalommal erőszakos fizikai támadások áldozatává vált, melyek közül egy esetben megszúrták, hogy sürgős orvosi ellátásra volt szüksége, egy másik esetben pedig egy keresztet karcoltak a homlokára. Az áldozat értesítette a rendőrséget arról, hogy az elkövetők vélhetően a Srpski vitezovi nevű szélsőséges csoporthoz tartoznak, és részletes szemlélyleírást adott az egyik elkövetőről. A rendőrség megkísérelte az elkövetők azonosítását a szervezetkezhez tartozó helyszínek bejárásával, de nem jutottak hasznos információhoz. Ezzel egy időben megjegyzéseket tettek az áldozatra, miszerint egy „vallási szekta” tagja, és azt tanácsolták neki, hogy ne menjen ki az utcára esténként, mert ezzel „nyilvánvalóan provokál” másokat.

Az EJOB arra a megállapításra jutott, hogy a rendőrség nem vette komolyan az áldozat ügyét annak ellenére sem, hogy a fenti előítéletre utaló erős indikátorokon túli figyelemfelkeltő körülmény volt, hogy a támadások a vallási ünnepek idején történtek. Ehelyett pejoratív megjegyzéseket tettek az áldozat vallási hovatartozására és „furcsa külsejére”, ami azt sugallja, hogy a nyomozás csak formális lépéseket takart, és nem folytattak alapos és valódi vizsgálatot a vallási alapú előítéletes motívációra nézve. Ennek nyomán arra a következtetésre jutott az EJOB, hogy a szerb hatóságok nem teljesítették a vallási alapú, előítéletes indíték feltárására vonatkozó kötelezettségüket, és ezáltal megsértették a 14. cikket a 3. cikkel együtt olvasva.

NACHOVA ÉS MÁSONK KONTRA BULGÁRIA (43577/98, 43579/98), 2005. júl. 6.

A Nachova és mások kontra Bulgária ügyben a két roma származású áldozatot a hadsereg építkezési részlegére sorozták be, ahol polgári lakóépületek építésén dolgoztak. Az építkezési területtől való engedély nélküli távolmaradásuk miatt tartóztatták le őket, és ítélték el kilenc, illetve öt hónap szabadságvesztésre. Korábban lopásért vonták őket felelősségre. A fogvatartási intézet udvaráról

szöktek el az egyikük nagymamájához. Nem viseltek fegyvert. Az illetékes katonai vezető négy katonai rendőrt küldött ki a helyszínre a két férfi őrizetbe vételének parancsával. Azt az utasítást kapták a kiszálló rendőrök, hogy a jogszabályoknak megfelelően kell viselniük fegyvereiket, golyóálló mellényeket, és minden szükséges eszközzel élhetnek az őrizetbe vétel foganatosítása érdekében. A katonai rendőri egység egy terepjáróval érkezett a helyszínre, amelyet észlelve, a szökevények menekülésbe fogtak. A rendőrök üldözőbe vették, szóban figyelmeztették őket, a levegőbe lőttek, majd automata fegyvereikkel lőttek a két áldozatra. Mindketten a mentőautóban haltak bele sérüléseikbe útban a kórház felé. Az incidens egyik szemtanúja azt állította, hogy az eljáró rendőrparancsnok rasszista szidalmakat kiabált („Ti átkozott cigányok!”).

Az EJEB Nagykamarája arra a következtetésre jutott ítéletében, hogy a fenti kiáltás körülményét tisztázni kellett volna. A bolgár hatóságok nem kérdezték meg a többi tanút ennek valóságát alátámasztandó vagy megdöntendő, illetve ezzel fényt derítendő egy rendvédelmi szerv által esetlegesen elkövetett előítéletes szidalmazásra. Ezzel elmulasztották feltárni az esetleges okozati összefüggést a rasszista magatartás és a két áldozat lelövése között, amivel megvalósult az EJEE 14. cikkének sérelme a 2. cikkel együtt olvasva.⁹

R.B. KONTRA MAGYARORSZÁG (64602/12), 2016. ápr. 12.

Az ügy kérelmezője (R.B.) - akit a Társaság a Szabadságjogokért (TASZ) képviselt mind a hazai, mind a strasbourgi eljárásban - roma származású gyöngyöspatai lakos. 2011. március 1. és 16. között Gyöngyöspatán a szélsőséges, cigányellenes nézeteket hangoztató Szebb Jövőért Polgárőr Egyesület, valamint két radikális csoportosulás, a Véderő és a Betyársereg tagjai formaruhákba öltözve körülbelül két héten keresztül meneteltek a település romák lakta utcáiban. Ennek során, 2011. március 6-án a Jobbik Magyarországért Mozgalom szervezésében demonstrációt tartottak a településen a "cigánybűnözés" ellen. A demonstráció végén a tömeg sötétben, fáklyákkal végigvonult a cigánysoron, cigányellenes jelszavakat skandálva. Március 6-án, 9-én és 10-én jelentős rendőri erők voltak jelen a településen. Március 10-én délelőtt a Betyársereg néhány tagja végigvonult a cigánysoron, többeket megfenyegetve. Délelőtt 11 óra körüli időben tett bejelentést a roma nemzetiségi önkormányzat vezetője, hogy őt és a polgármestert ismeretlen személyek megfenyegették. A polgármester megerősítette ezt a tényt, alátámasztva, hogy az egyik illető kezében volt egy fókusz, a másikéban pedig egy ostor. Ezt követően, néhány házzal arrébb ugyanezen személyek megálltak az utcán és elkezdtek az egyik udvaron, a kerítésen belül tartózkodó roma nők, közöttük a kérelmező és a kezében tartott két éves gyermeke felé kiabálni: "Menjetek be a házatokba, büdös cigányok!". A kérelmező visszaszólt nekik, hogy menjenek el innen, ez az ő falujuk. A Betyársereg csoport egyik tagja, egy közismert szélsőséges személyiség, aki a Betyársereg "mátrai klánjának vezetője" tovább kiabált vele: "A véretekől fogom felépíteni a házamat ide Gyöngyöspatára!" Ekkor ez az illető, aki egy nagytestű, kopasz, tetovált férfi, megindult a kerítés irányába és a nála lévő fokossal az aszszony felé suhintott. A csoport női tagja húzta vissza a karját, így személyi sérülésre nem került sor. Később ezt a férfit igazoltatta a rendőrség. A rendőri jelentés szerint azt mondta, hogy azért jött Gyöngyöspatára, hogy felderítse a terepet, mert a Betyársereg 200 tagja fog idejönni, hogy rendet tegyen a romák között. Egy későbbi igazoltatás során ittas állapotban már azt mondta a rendőrnek, hogy csak azért jött Gyöngyöspatára, hogy focizzon a roma gyerekekkel.

⁹ Nachova és mások kontra Bulgária (43577/98, 43579/98), 2005. júl. 6. 144-168.

A kérelmező a TASZ ügyvédjének képviseletében 2011. április 7-én írásban tett feljelentést a Heves Megyei Rendőr-főkapitányságon. A feljelentés először „elkeveredett”. Utóbb kiderült, hogy a rendőrség egyesítette az ügyet a roma nemzetiségi önkormányzat elnöke által tett feljelentés alapján indult üggyel, amelyet azonban garázdaság szabálysértésének minősítettek és ezért az eljárást áttették a Gyöngyösi Városi Bíróságra. Tekintve, hogy a garázdaság tényállásának nincs sértettje, az ügyben a kérelmezőt tanúként hallgatta meg a bíróság, két alkalommal, a jogi képviselő értesítése nélkül. 2012. szeptember 23. napján a Heves Megyei Főügyészségnek címzett beadványában a jogi képviselő a kérelmező, és két másik gyöngyöspatai ügyfél ügyében részletesen beszámolt az eljárási hibákról és kérte a főügyészséget, hogy vizsgálja ki a rendőrség eljárását, továbbá rendelje el a nyomozást közösség tagja elleni erőszak miatt. Ezt követően az ügyészség elrendelte a nyomozást a kérelmező ügyében, de nem közösség tagja elleni erőszak, hanem zaklatás miatt. A jogi képviselő két alkalommal kérte az ügyészséget, hogy az eljárás közösség tagja elleni erőszak gyanúja miatt folyjon, tekintettel az eset körülményeire, szükséges a gyanúsított rasszista indítékának vizsgálata. Az ügyészség mindkét alkalommal elutasította ezt az indítványt. A Gyöngyösi Rendőrkapitányság a zaklatás miatt folytatott nyomozást 2012. február 2. napján hozott határozatával arra hivatkozással szüntette meg, hogy nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése és az eljárás folytatásától sem várható eredmény. A határozat ellen a sértetti képviselő 2012. február 16. napján panaszt nyújtott be. A nyomozás megszüntetése elleni panaszt a Gyöngyösi Városi Ügyészség 2012. március 21. napján hozott határozatával elutasította. A TASZ ügyvédje a kérelmező jogi képviselőjeként 2012. június 1-én vádindítványt nyújtott be pótmagánvádlóként a bíróságon. 2012. november 6. napján a kérelmező megtorlástól való félelmében visszavonta a vádindítványt. Ezt követően fordult a TASZ segítségével az Emberi Jogok Európai Bíróságához.

A kérelem befogadhatósága kapcsán a kormány azzal érvelt, hogy mivel a kérelmező visszalépett a pótmagánvádtól, ezért nem merítette ki a hatékony hazai jogorvoslatokat. Az EJEB szerint azonban a kérelmező kimerítette a hatékony hazai jogorvoslatokat, mert feljelentést tett az ügyben, amely alapján indult eljárás alkalmas volt az elkövető azonosítására és az alapján a büntetőjogi felelősségre vonásra is sor kerülhetett volna. A feljelentés által tehát az államnak megvolt a lehetősége, hogy a jogsérelmet orvosolja, ez azonban nem történt meg.

Tekintettel arra, hogy a cselekmény során fizikai inzultusra, sérülésre nem került sor, az EJEB úgy ítélte meg, hogy az ügy nem tartozik a kínzás, embertelen, megalázó bánásmód tilalmát kimondó 3. cikk hatálya alá. Ugyanakkor a kérelmező a magánélete tiszteletben tartásához való jogának (8. cikk) sérelmére is hivatkozott kérelmében. Ebben a tekintetben az EJEB - első alkalommal - megállapította a 8. cikk megsértését az állami szervek által gyűlölet-bűncselekmény üggyel kapcsolatban.

A kérelmező magánélete tiszteletben tartásához fűződő jogának sérelme kapcsán hivatkozott arra, hogy a nyomozó hatóságok ignorálták az ellene elkövetett cselekmény rasszista motivációját erre utaló erős indikátorok (az elkövető szélsőséges szervezeti tagsága, a cselekmény során történő cigányozás, és a településen való megjelenéséről a rendőri igazoltatás során mondtak, valamint később ennek kapcsán az interneten megjelent híradás) ellenére. Hivatkozott továbbá arra, hogy a romákkal szembeni gyűlölet-bűncselekmények alulminősítése rendszerszintű probléma Magyarországon. A kérelmező az eljárás során történt számos eljárási hibát is felróta a hatóságoknak.

Az EJEB ítélete indokolásában kifejti, hogy egy személy etnikai identitása a magánszférájának a része. Egy csoport negatív sztereotipizálása hatással lehet a csoport tagjainak önbizalmára és önérté-

kelésére. A bíróság figyelembe vette, hogy a kérelmezőt a két hétig tartó szélsőséges menetelés, és a konkrét ellene irányuló rasszista fenyegetés és támadási kísérlet traumatizálta, megfélemlítette. Az ítélet szerint az EJOB számára az ügy lényege az, hogy a kérelmezőt ért támadás indítéka az ő kisebbségi etnikai csoportához tartozása. Ez a magatartás tehát szükségképpen hatással volt etnikai identitására és ezáltal a kérelmező magánéletére.

Az EJOB emlékeztet, hogy a 8. cikk tiszteletben tartása az államra pozitív (intézményvédelmi) kötelezettségeket is ró, ezek a kötelezettségek magukban foglalják annak konkrét intézkedésekkel való biztosítását, hogy magánszemélyek egymás közötti viszonyaiban is érvényesüljön a magánélethez való jog. Az EJOB szerint olyan esetekben, amikor az előítéletes indítékú cselekmény nem éri el a 3. cikk alkalmazási szintjét, de a kérelmező kellően hiteles hivatkozásokat tesz arra vonatkozóan, hogy őt rasszista indítékkal zaklatták vagy fenyegették meg, megvalósulhat a 8. cikk sérelme. Az állam pozitív kötelezettségei olyan esetben fokozottak, amikor egy kisebbségi etnikai csoporttal szemben fokozódik az erőszak és intolerancia mértéke.

Az EJOB szerint a kérelmező ügyében fennállt a gyanúja annak, hogy rasszista bűncselekmény történt, ezért a nyomozó hatóságoknak a cselekmény indítékát meg kellett volna vizsgálnia. Ezt annak ellenére elmulasztották, hogy a kérelmező már feljelentésében a közösség tagja elleni erőszak tényállását jelölte meg és a későbbiekben még további bizonyítékokat szolgáltatott a rasszista motiváció alátámasztására. Mindezek miatt az EJOB megállapította, hogy az állami szervek megsértették a kérelmező magánélethez való jogát. A jogsérelem miatt 4000 Euró sérelemdíjat (igazságos elégtételt) is megítélt számára a bíróság.

ŠEČIĆ KONTRA HORVÁTORSZÁG (40116/02), 2007. aug. 31.

Az R.B ügyben alkalmazott megközelítéshez hasonlóan állapította meg az EJOB az egyezményesértést a Šečić kontra Horvátország ügyben. Itt 1999-ben egy roma származású férfi hulladékfémeket gyűjtött a társaival Zágrábban. Két azonosítatlan férfi megtámadta, és fahusángokkal ütlegelte teljes testét, miközben rasszista szidalmakat kiabáltak. Másik két férfi, akik ugyanahhoz a csoporthoz tartoztak, a közelben álltak, és végignézték a támadást. A bántalmazás eredményeként az áldozat több bordája megrepedt, és poszt-traumatikus stressz szindrómát, valamint érzelmi összeomlást diagnosztizáltak nála. A helyszínrre rendelt rendőri szervek körbejárták a környéket, de nem azonosítottak az elkövetőkről kapott személyleírásnak megfelelő személyeket. A büntetőeljárás nyomozati szakaszában az áldozat ügyvédje értesítette az illetékes hatóságokat arról, hogy az elkövetők vélhetően egy helyi 'skinhead' csoport tagjai voltak, és részt vettek egy sor, roma származású áldozatok ellen Zágrábban elkövetett támadásban éppen abban az időszakban, amikor ez a támadás is történt. A nyomozó hatóságok nem azonosították az elkövetőket, és a büntetőeljárás még mindig előkészítő szakban volt az EJOB ítélethozatala időpontjában, több mint hét évvel az incidens után.

Az EJOB konklúziója szerint, minthogy az elkövetők vélhetően egy 'skinhead' csoport tagjai voltak, amely, amint azt a horvát kormány is elismerte, természetesen szélsőséges és rasszista ideológia mentén szerveződik, a hatóságoknak gondos körültekintéssel kellett volna nyomozást folytatni a rasszista indíték feltárása és az elkövetők azonosítása érdekében. Az EJOB elfogadhatatlannak tartotta, különösen a bűncselekmény mögött húzódó, valószínűsíthető rasszista alapú gyűlölet motívum miatt, hogy a rendőrség több mint hét évig húzta a nyomozást, csak az áldozat ügyvédje által

felsorakoztatott tanúkat hallgatta ki, és nem tett komoly erőfeszítést az elkövetők azonosítása és felelősségre vonása érdekében.

STOICA KONTRA ROMÁNIA (42722/02), 2008. márc. 4.

A Stoica kontra Románia ügyben egy olyan incidens vált a bírói döntés tárgyává, melyre egy kocsmá előtt került sor, ahol összeszólkóztak a helyi román hatóságok képviselői 20-30 roma származású személlyel egy 80 százalékból romák lakta településen. A kérelmező és a kormány különböző tényállást adtak elő az EJEB előtt. A kérelmező elmondása szerint a falu alpolgármestere szólította fel a rendőröket és a közterület-felügyelőket, hogy „leckéztessék meg” a roma embereket. Egy rendőr ütlegelte és megrugdosta a roma származású áldozat fejét, holott közölték vele, hogy az áldozat nemrég esett át agysebészeti beavatkozáson, és a bántalmazás veszélyeztetheti az életét. A helyi lakosok állítása szerint az alpolgármester és a rendőrök rasszista megjegyzéseket tettek. Az áldozat elveszítette az eszméletét, és a hatóságok elhagyták a helyszínt anélkül, hogy egészségügyi ellátásáról megbizonyosodtak volna. A kormány verziója szerint a kocsmá vendégei provokálták a hatóságokat, és erőszakoskodtak. A rendőrök az alpolgármestert azért vették körül, hogy megvédjék, de nem éltek erőszakkal, még akkor sem, amikor a helyiek tégladarabokkal támadtak az alpolgármesterre. Az áldozatot szülei vitték a kórházba, az orvos fejsérüléseket állapított meg, melyek 3-5 napig terjedő egészségügyi ellátást tettek szükségessé. Ezen kívül igazolták, hogy az áldozat valóban agysebészeti beavatkozáson esett át 1 év 4 hónappal az incidenst megelőzően. A helyi romák nem engedték el a gyermekeiket az iskolába az esetet követően, tartva a további rasszista támadásoktól. Az ügyben nyomozó rendőrség 2001-ben küldte el jelentését a katonai ügyésznek, javaslatot téve az eljárás megszüntetésére. A katonai ügyészi hivatal megszüntette az eljárást 2002-ben azzal indokolva döntését, hogy nem érte erőszak a roma származású személyeket, és a konfliktus mögött nem húzódtott rasszista felhang.

Az EJEB figyelembe vette azt a tényt, hogy a helyi lakosok vallomását nem vették fel a nyomozás során. Arra a következtetésre jutott, hogy függetlenül az októl, nevezetesen, hogy nem idézték be őket vallomást tenni vagy a rendőrség fenyegette meg őket (amint azt a kérelmező állította), a helyi lakosok vallomásának hiánya kétséget ébreszt a rendőrség hatékony nyomozati tevékenységét illetően. Továbbá megállapította, hogy a katonai ügyész figyelmen kívül hagyta a helyi lakosok jegyzőkönyvbe került állításait, melyek esetleges rasszista indítékra utaltak, mondván, hogy azok elfogultság miatt nem hitelesek, miközben a rendőrök kijelentéseit beépítette az indoklásába és következtetéseibe. Erre alapozva, az EJEB megállapította, hogy a román hatóságok nem tettek meg mindent annak érdekében, hogy felderítsék a konfliktus mögötti lehetséges rasszista motívumot, ezáltal megsértve a 14. cikket a 3. cikkel együtt olvasva.

GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK ELLENI MUNKACSOPORT

A Gyűlölet-bűncselekmények Elleni Munkacsoportot az Amnesty International Magyarország, a Háttér Társaság, a Magyar Helsinki Bizottság, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda, valamint a Társaság a Szabadságjogokért hozta létre 2012 elején, hogy összefogja a gyűlölet-bűncselekmények elleni fellépés területén működő magyarországi civil szervezeteket. A munkacsoport munkájában az alapító szervezetek képviselői mellett az e területen jártas szakemberek is részt vesznek.

A munkacsoport fő célkitűzése a gyűlölet-bűncselekmények jelenségének visszaszorítása. Ennek érdekében az alábbi célokért dolgozik:

- » a gyűlölet-bűncselekmények elleni hatékonyabb állami fellépés jogszabályi és intézményi feltételeinek megteremtése;
- » az áldozatok bátorítása a jogi eljárások megindítására;
- » a gyűlölet-bűncselekményekkel szemben elutasító társadalmi közeg kialakítása.

GYŰLÖLET-BŰNCSELEKMÉNYEK ELLENI MUNKACSOPORT

www.gyulotellen.hu - info@gyulotellen.hu

